

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Ս. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբրույան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.y-su.am
publishing.y-su.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 32.625 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒԹՎՈՐՄԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ԱՐԴԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՍԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ
ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ 7

Վիկտորյա Օհանյան

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ
ՄԻՋՃՅՈՒՂԱՅԻՆ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱԼ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ
ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 21

Տարոն Միմոնյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ XXI
ԴԱՐՈՒՄ. ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 34

Варг Геворкян

К ВОПРОСУ О МЕХАНИЗМЕ ВЛАСТИ КАК О СТРУКТУРНОМ
ЭЛЕМЕНТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБЩЕСТВА 46

Գևորգ Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ 58

Վարդան Այվազյան

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՍԵՄԱՏԵԽՆԻԿԱՆ.....78

Անահիտ Մանասյան

ԿԱՅՈՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ 95

Ռուստամ Մախմուդյան

ԵԶՐԻՆԵՐԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻ
ՄԻՋԱԶԳԱՅՆՈՐԵՆ ԶՃԱՆԱԶՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ 111

Հասմիկ Ենգոյան

2016 թ. Դեկտեմբերի 16-ի «ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔՈՎ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՀՀ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ.....130

Рита Арустамян	
ФУНКЦИЯ ОХРАНЫ ПРАВ И СВОБОД ГРАЖДАН И ИХ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕРЕД ОБЩЕСТВОМ	138
Դավիթ Հակոբյան	
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ.....	154
Լիպարիտ Մելիքջանյան	
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՍԵՐՎԻՏՈՒՏԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ.....	166
Արսեն Թավադյան	
ԱՆՎԱՎԵՐ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	176
Ռաֆիկ Գրիգորյան	
ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐԿԻ ՎԱՂԱԺԱՄԿԵՏ ՍԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	189
Արա Գաբուզյան	
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ.....	203
Աննա Մարգարյան	
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԻ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ	213
Тигран Симонян	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ГОСУДАРСТВЕННО- ПРАВОВЫЕ, ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ МОЛОДЕЖИ.....	234
Սամվել Դիբրանյան	
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԷԱԿԱՆ ԽԱԽՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԲԵԿԱՆՍԱՆ ՀԻՄՔ	262

Վահե Ենգիբարյան

ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ
ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀՀ
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....276

Տաթևիկ Սուջյան

ԱՆՁԻ ԿՈՂՄԻՑ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳԱՂՏՆԻ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՅՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 296

Արմեն Հովհաննիսյան

ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ԵՎ ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԲՈՂՈՔ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....314

Սերգեյ Մարաբյան

ԱՆՉԱՓՈՒՄԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՏՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԱՄ ՊԱՏԺԻՑ
ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌԵԼՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ

ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ.....326

Հրայր Ղուկասյան, Անահիտ Հարությունյան

ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ
ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐԻ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻ
ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ.....352

Գուրգեն Ներսիսյան

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....375

Սերգեյ Մեղրյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ,
ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ
ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ.....395

Վահե Հովհաննիսյան	
ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	430
Վարդուշ Եսայան	
ՀԱՅՑԱՊԱՀԱՆՋԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ	
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	445
Վահագն Դալլաքյան	
ՀԱՅՑԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	458
Օլիմպիա Գեղամյան	
ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՐՏԱԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	472
Տիգրան Խաչիկյան	
ԵՍՏՄ ՄԱՔՄԱՅԻՆ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ «ՄԱՔՄԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՄԻՋԵՎ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	484
Հեղինե Գրիգորյան	
ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ	496
Անի Սիմոնյան	
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	513

**ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

Վահե Հովհաննիսյան

*ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության իրավունքի
ամբիոնի պրոֆեսոր, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր*

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի¹ (այսուհետ՝ նաև Կոնվենցիա) 6-րդ հոդվածը, ՀՀ Սահմանադրության² 63-րդ հոդվածի 1-ին մասը, արդար դատաքննության իրավունքի բովանդակության մեջ առանձնացնելով ողջամիտ ժամկետներում գործի քննության իրավունքը, պետության համար իրավական համակարգում այն ապահովելու ուղղակի պարտականություն են սահմանում: Ողջամիտ ժամկետներում գործի քննության իրավունքը, հանդիսանալով արդար դատաքննության իրավունքի ֆունկցիոնալ տարր, նպատակ ունի շահագրգիռ անձին պաշտպանել երկարատև անորոշ վիճակից և ապահովել արդարադատության իրականացումն առանց ձգձգումների, ինչը կարող է վտանգել գործի քննության արդյունավետությունն ու վստահելիությունը³: Հետևաբար հայրենական իրավական համակարգում պետք է անհրաժեշտ և բավարար կառուցակարգեր ներդրվեն, որոնք ուղղված կլինեն այս իրավունքի ապահովմանը, այդ թվում՝ արդար դատաքննության իրավունքի նշված ֆունկցիոնալ տարրի խախտումը կանխարգելելու կամ էլ խախտման բա-

---

¹ Ընդունվել է 4-ը նոյեմբերի, 1950 թ., Հոռմ: ՀՀՊՏ 2002.06.05/17(192), հոդ. 367:

² Ընդունվել է 06.12.2015 թ. հանրաքվեի միջոցով: ՀՀՊՏ 2015.12.21/Հատուկ թողարկում, հոդ. 1118:

³ Տե՛ս և Нешатаева Т.Н. Уроки судебной практики о правах человека: европейский и российский опыт. М.: изд. <Городец>, 2007, էջեր 83-101: Nuala Mole and Catharina Harby. The right to a fair trial. A guide to the implementation of the article 6 of European Convention on Human Rights. Human rights handbooks, No. 3. Directorate General of Human Rights Council of Europe> 2006, էջեր 25-27: Տեր-Վարդանյան Հ. Ս., Արդար դատաքննության իրավունքի սահմանադրաիրավական հիմքերը Հայաստանի Հանրապետությունում, Երևան, 2009, էջ 111:

ցասական հետևանքները վերացնելու, իրավունքը վերականգնելու արդյունավետ միջոցներ կապրունակեն:

ՀՀ քաղաքացիադատավարական օրենսդրությամբ որպես արդար դատաքննության իրավունքի դատական պաշտպանության հիմնական ձև ամրագրվել է դատական ակտի բողոքարկումը: Դատական պաշտպանության իրավունքը ենթադրում է ինչպես խախտված կամ վիճարկվող նյութական իրավունքի պաշտպանության և վերականգնման խնդրով դատարան դիմելու, այնպես էլ դատական ակտերը բողոքարկելու՝ պետականորեն երաշխավորված հնարավորություն: Հետևաբար բոլոր այն դեպքերում, երբ անձը գտնում է, որ խախտվել է արդար դատաքննության իր սահմանադրական իրավունքը, այդ թվում՝ դրա օրգանական և ֆունկցիոնալ տարրերից որևէ մեկը, դատական ակտի բողոքարկման միջոցով կարող է պաշտպանել այն: Ուստի արդար դատաքննության իրավունքը ևս ենթակա է դատական պաշտպանության¹: Սակայն գործնականում արդար դատաքննության իրավունքի ոչ բոլոր տարրերն են, որ ներպետական դատական ատյաններում բողոքարկման միջոցով ենթակա են պաշտպանության, կամ էլ բողոքարկումը տվյալ դեպքում կոնվենցիոն իմաստով չի կարող իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ միջոց հանդիսանալ: Դատական ակտերի բողոքարկման ինստիտուտի իրավակարգավորումը սահմանող ՀՀ քաղաքացիադատավարական օրենսդրության, այդ թվում՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի նախագծի (այսուհետ՝ նաև ՔԴՕ նախագիծ) նորմերի, ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 2007 թ. նոյեմբերի 28-ի ՍԴՈ-719, 2010 թ. սեպտեմբերի 28-ի ՍԴՈ-918 և 2010 թ. նոյեմբերի 2-ի ՍԴՈ-922 որոշումների համակարգային վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հայրենական իրավական համակարգում նախատեսված անմիջական կամ ոչ անմիջական «հետաձգված» բողոքարկման ձևերն ուղղված են դատարանի գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու միջոցով անձի արդար դատաքննության իրավունքի բովանդակությունը կազմող տարրերի դատական պաշտպանությանը: Ընդ որում, դատարանի անգործությունը վիճարկելու հնարավորության օրենսդրական ամրագրման անհրա-

---

¹ Առավել մանրամասն տե՛ս Հովհաննիսյան Վ. Վ., Վերաքննության կարգով դատական ակտերի վերանայման հիմնախնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում, ԵՊՀ հրատ., 2013, էջեր 100-116:

ժեշտությունն իմաստագուրկ է, այն չունի առարկայական բեռ, քանի որ բողոքարկման օբյեկտ են դատական ակտերը, որոնք բովանդակային առումով ներառում են քաղաքացիական գործի քննության և լուծման հետ կապված դատական գործունեության արդյունքները, ինչպես նաև վարույթի ծագման և արդարադատության իրականացման ընթացքում ընթացակարգային հարցերի կապակցությամբ դատարանի դատողություններն ու եզրահանգումները: Այսինքն՝ դատական ակտի կայացումը ինքնին դատական գործընթացի արդյունք է, որի բացասական հետևանքների իրավաչափությունը կամ անձի իրավունքի վրա ներգործությունը կարելի է վիճարկել և՛ անմիջականորեն, և՛ գործն ըստ էության լուծող (ըստ ՔԴՕ նախագծի՝ նաև ըստ էության չլուծող) դատական ակտի բողոքարկման շրջանակներում: Ընդ որում, ՀՀ քաղաքացիադատավարական օրենսդրության՝ դատական ակտերի բողոքարկման իրավակարգավորումը սահմանող նորմերի բովանդակությունն ուղղակիորեն բացառում է մինչև գործն ըստ էության լուծող վերջնական դատական ակտի կայացումը ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտման հիմքով դատական ակտի բողոքարկման հնարավորությունը: Այս տրամաբանությունն ընկած է նաև ՀՀ դատական օրենսգրքի նախագծի 12-րդ հոդվածի հիմքում, իսկ նման պայմաններում գործի քննության ողջամտությունը որոշելու այնպիսի իրավական չափորոշիչներ են սահմանվել (գործի կոնկրետ հանգամանքները՝ ներառյալ իրավական և փաստական բարդությունը, դատավարության մասնակիցների վարքագիծը, և դատավարության մասնակցի համար գործի տևական քննության հետևանքները, հնարավոր սեղմ ժամկետում գործի քննությունն ու լուծումն իրականացնելու նպատակով դատարանի կողմից կատարված գործողությունները և դրանց արդյունավետությունը, գործի քննության ընդհանուր տևողությունը և Բարձրագույն դատական խորհրդի կողմից սահմանված գործի քննության միջին ուղենիշային տևողությունը), որոնք կիրառելի են բացառապես քաղաքացիական գործով վարույթը եզրափակող վերջնական դատական ակտի կայացումից հետո: Հետևաբար ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտումը գնահատելու և հնարավոր բացասական հետևանքները վերացնելու մասին կարող ենք խոսել միայն վերջնական դատական ակտի կայացումից հետո: Մինչդեռ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի բողոքարկման համար անհրաժեշտ է պահպանել ՀՀ քաղաքացիադատավա-

րական օրենսդրությամբ ամրագրված ձևական և բովանդակային պահանջները, որոնք խնդրո առարկայի հետազոտման առումով կարևորվում են հատկապես գործի էլքի վրա ազդեցություն ունեցող նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմերի խախտումները հիմնավորելու տեսանկյունից, ինչը ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտման պարագայում անհնար է: Բացի դրանից՝ ՀՀ դատական օրենսգրքի նախագծի 12-րդ հոդվածի համաձայն՝ դատարանում գործի քննության տևողության ողջամտությունը որոշելիս հաշվի են առնվում գործի կոնկրետ հանգամանքները՝ ներառյալ ..., *գործի քննության ընդհանուր տևողությունը*: Հետևում է, որ վերաքննիչ և վճռաբեկ դատական աստիճաններում բողոքների քննության ժամանակահատվածը ևս հաշվարկվում է գործի քննության ընդհանուր տևողության մեջ, որի պարագայում դատական ակտի բողոքարկումը ավելի է խորացնելու քննարկվող իրավունքի խախտումը: Եթե կայացվել է գործն ըստ էության ճիշտ լուծող դատական ակտ, ապա ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտման հիմքով դատական ակտը բեկանելը և գործը նոր քննության ուղարկելը չեն կարող վերացնել իրավունքի խախտումը, կձգձգեն վարույթը, կհակասեն քաղաքացիական դատավարության տրամաբանությանն առ այն, որ գործն ըստ էության ճիշտ լուծող դատական ակտը ձևական նկատառումներով բեկանել չի կարելի:

Իրավաբանական գրականության մեջ բազմիցս քննարկվել և վերլուծվել են քաղաքացիադատավարական վարույթի իրականացման ընթացքում ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքը խախտող վարքագծի դեմ բողոք բերելու կամ դրանք վիճարկելու իրավակարգավորման առանձնահատկությունները¹, որոնք սակայն, մեր կարծիքով, կարող են խախտել դատավորների անկախության սկզբունքը և խոչընդոտել կոնկրետ քաղաքացիական գործով դատավորի կողմից ներքին համոզմունքի ձևավորմանը: Գործի քննության

---

¹ St' u Жмурко С.Е. Поправки в процессуальное законодательство: Федеральным законом от 30.04.2010 N 69-ФЗ «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации в связи с принятием Федерального закона «О компенсации за нарушение права на судопроизводство в разумный срок или права на исполнение судебного акта в разумный срок» были внесены изменения в Гражданский процессуальный кодекс РФ. yadvo.kat.ru/grazhdanskiy-processrazumnyy-srok-razbiratelstva:

ընթացքում դատավորի գործողությունների դանդաղության դեմ բողոք բերելու հնարավորությունը նախատեսված էր դեռևս Ռուսական Կայսրության քաղաքացիական դատավարության 1864 թ. կանոնագրքով (Գիրք 1-ին, 10-րդ գլուխ, 166-168 հոդվածներ), որտեղ սահմանվել էր այս հիմքով հաշտարար դատավորների ընդհանուր ժողով գանգատ բերելու հնարավորությունը¹: Հարկ է նշել, որ Ռուսաստանի Դաշնության ժամանակակից օրենսդրության դատավարական նորմերով ևս խնդրո առարկայի նմանատիպ իրավակարգավորում է նախատեսված: Մասնավորապես ««Ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի կամ ողջամիտ ժամկետում դատական ակտի կատարման իրավունքի խախտման համար հատուցման մասին» ՌԴ օրենքի ընդունման հետ կապված՝ Ռուսաստանի Դաշնության առանձին օրենսդրական ակտերում փոփոխություններ կատարելու մասին» 30.04.2010 N 69-ՖՕ ՌԴ օրենքի 5-րդ հոդվածով սահմանվել է, որ հայցադիմումը վարույթ ընդունելուց հետո, եթե երկար ժամանակ գործի դատաքննությունը չի սկսվում, և դատավարությունը ձգձգվում է, շահագրգիռ անձինք իրավունք ունեն դատարանի նախագահին դատավարությունն արագացնելու վերաբերյալ դիմում-բողոք ներկայացնել: Դատարանի նախագահի կողմից դիմում-բողոքի քննությունն իրականացվում է այն ստանալու պահից հնգօրյա ժամկետում, ինչի արդյունքում կայացվում է պատճառաբանված որոշում, որտեղ կարող են նշվել գործով դատական նիստի օրը և (կամ) այն գործողությունները, որոնք անհրաժեշտ է կատարել գործի դատական քննությունն արագացնելու համար²: Նման իրավակարգավորումն աներկբայորեն հանգեցնելու է գործը քննող դատավորի անկախության և ինքնուրույնության աստիճանի նվազման, իսկ դատարանի նախագահի կողմից քաղաքացիական գործով կատարման ենթակա դատավարական գործողությունների շրջանակ սահմանելն ընդհանրապես ուղղակի միջամտություն է գործի քննությանը և դատավորի ներքին համոզմունքի ձևավորման գործընթացին: Գտնում

---

¹ Ст' u <https://www.prilib.ru/item/372592>: Судебные уставы 20 ноября 1864 года: с изложением рассуждений, на коих они основаны: Ч. 1- /изданные Государственной канцелярией. - 2-е издание, дополненное. - С. Петербург : в типографии 2 отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1867:

² Стu u http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_99920/5bdc78bf7e3015a0ea0c0ea5bef708a6c79e2f0a/:

ենք, որ օրենսդրական նման կարգավորում նախատեսելը սահմանադրաիրավական տեսանկյունից ևս չի կարող ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ միջոց կամ իրավական կառուցակարգ հանդիսանալ: Այսպես՝ ՀՀ Սահմանադրության 162-րդ հոդվածի համաձայն՝ արդարադատության իրականացմանը որևէ միջամտություն արգելվում է, որը դատավորի ինստիտուցիոնալ, այդ թվում՝ ներքին անկախությունը երաշխավորող կարևոր հիմնադրույթ է:

Խնդրահարույց է նաև դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու ինստիտուտը ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի պաշտպանության կառուցակարգ դիտարկելու վերաբերյալ պնդումը¹: Ինչպես նախկինում նշել ենք, այս իրավական կառուցակարգը միանշանակորեն կարող է կանխարգելող նշանակություն ունենալ, սակայն իրավունքի խախտումը վերացնելու կամ իրավունքը վերականգնելու արդյունավետ միջոց հանդիսանալ չի կարող, քանի որ դատավորին իր սահմանադրաիրավական պարտականությունները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու համար կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու վարույթը բոլորովին այլ խնդրային նշանակություն ունի, իսկ քննարկվող վարույթի արդյունքում էլ այս հիմքով պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ որոշումը դատական ակտի վերանայման և բեկանման համար հիմք հանդիսանալ չի կարող այն պարզ պատճառով, որ իրավական նորմի խախտումը, այդ թվում՝ նոր հանգամանքը հանգեցնում է դատական ակտի բեկանման, եթե ազդել կամ կարող էր ազդել գործի ելքի վրա²: Մինչդեռ ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտումը վիճելի նյութական իրավունքի կարգավորման վերաբերյալ դատարանի կողմից արված եզրահանգումների հիմնավորվածության վրա ազդեցություն ունենալ չի կարող, ինչպես և չի կարող կանխորոշել քաղաքացիական գործի ելքը: Այսինքն՝ եթե կարգապահական վարույթի շրջա-

---

¹ Տե՛ս Տեր-Վարդանյան Ն. Մ., Արդար դատաքննության իրավունքի սահմանադրաիրավական հիմքերը Հայաստանի Հանրապետությունում, Երևան, 2009, էջեր 119-120:

² Առավել մանրամասն տե՛ս Վ. Հովհաննիսյան, Ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի իրացման հիմնախնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում:

նակներում հաստատվի դատավորի կողմից ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի ակնհայտ և կոպիտ խախտման փաստը, միևնույն է, նոր հանգամանքով դատական ակտի բեկանման հանգեցնել այն չի կարող, քանի որ բացակայում է գործի ելքի վրա ազդեցությունը կամ նման հնարավորությունը:

Վերոգրյալը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ ՀՀ իրավական համակարգում ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի դատական պաշտպանության քաղաքացիադատավարական կառուցակարգ կարելի է դիտարկել ՀՀ դատական օրենսգրքի նախագծի 12-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված՝ շահագրգիռ անձի կողմից արդար դատաքննության իրավունքի փաստը հաստատելու և պատճառված ոչ նյութական վնասի հատուցման պահանջով դատարան դիմելու հնարավորության իրացումը, որն ուղղված է իրավունքի խախտման բացասական հետևանքների վերացմանը և այս առումով կարող է նաև կանխարգելող նշանակություն ունենալ: Սակայն անհրաժեշտ է հատուկ ընդգծել, որ *այս կառուցակարգն ուղղված չէ խախտված իրավունքի վերականգնմանը, այլ կրում է կոմպենսացիոն բնույթ և ապահովում է իրավունքի խախտման հետևանքով կրած վնասների հատուցումը*: Ընդ որում, հատուկ ուշադրության է արժանի նաև այն հանգամանքը, թե ՀՀ դատական օրենսգրքի նախագծի 12-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված իրավակարգավորումը որքանով կարող է գործին մասնակցող անձի իրավունքի խախտման համար *արդարացի* փոխհատուցում ապահովել: ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքը սահմանում է նաև ոչ նյութական վնասի հասկացությունը և դրա հատուցման սկզբունքները: Օրենսգրքի 162.1-ին հոդվածի համաձայն՝ ոչ նյութական վնասը ֆիզիկական կամ հոգեկան տառապանք է, որն առաջացել է անձին ի ծնե կամ օրենքի ուժով պատկանող ոչ նյութական բարիքների դեմ ոտնձգող կամ նրա անձնական ոչ գույքային իրավունքները խախտող որոշմամբ, գործողությամբ կամ անգործությամբ: Եթե դատական կարգով հաստատվել է, որ պետական մարմնի կամ պաշտոնատար անձի որոշման, գործողության կամ անգործության հետևանքով ֆիզիկական անձի նկատմամբ թույլ է տրվել «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ կամ 5-րդ հոդվածներով երաշխավորված իրավունքների խախտում (սույն օրենսգրքի իմաստով՝ կոնվենցիոն իրավունքների

խախտում), ապա այդ անձը, իսկ նրա մահվան կամ անգործունակության դեպքում նրա ամուսինը, ծնողը, որդեգրողը, երեխան, որդեգրվածը, խնամակալն իրավունք ունեն դատական կարգով պահանջելու պատճառոված ոչ նյութական վնասի հատուցում:

Ոչ նյութական վնասի հասկացության և հատուցման սկզբունքների համապարփակ ուսումնասիրությունն ու վերլուծությունը միշտ էլ իրավաբանական գրականության մեջ հայրենական և արտասահմանյան հեղինակների ուշադրության կենտրոնում գտնվող հիմնահարցերից են, իսկ նման պայմաններում ոչ նյութական վնասը բնորոշվում է որպես օրենքով պահպանվող պետության, կազմակերպությունների և քաղաքացիների իրավունքների ու շահերի ոտնահարման կամ խախտման հետևանք կամ անբարենպաստ բացասական հետևանք, որ վրա է հասնում օրենքով պահպանվող իրավունքի կամ ոչ նյութական բարիքի խախտման դեպքում¹: Հետևաբար հարց է առաջանում, թե ոչ նյութական վնասի բնորոշման և հատուցման սկզբունքների օրենսդրական սահմանման պայմաններում որքանով է երաշխավորված խախտված սուբյեկտիվ իրավունքի լիարժեք վերականգնումը: Խնդրո առարկայի քաղաքացիաիրավական վերլուծության և գնահատման արդյունքում Գ. Բեքմեգյանը նշում է, որ ոչ նյութական վնասի հատուցման սահմանումը խիստ սահմանափակ դեպքերի համար, այն էլ բավական սիմվոլիկ գումարով, չի բխում արդարության շահերից, ինչպես նաև չի ապահովում տուժողներին պատճառոված վնասի ամբողջական հատուցում: Նման կարգը չի ապահովում նաև վնասի հատուցման ինստիտուտի կանխարգելիչ բնույթը, որի արդյունքում հեղինակն առաջարկում է հայրենական իրավական համակարգ ներդնել կանխարգելիչ վնասի հատուցման ինստիտուտը, ինչը ենթադրում է գումարային հատուցում, որը շնորհվում է տուժողին, դուրս է վնասի պատճառման արդյունքում վերջինիս կրած իրական վնասներից, իսկ դրա նպատակը

---

¹ St' u Malein H.C., Возмещение вреда, причиненного личности. М. 1965, էջ 5, «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական իրավունք», Երկրորդ մաս, էջ 603, Флейшиц Е.А., Обязательства из причинения вреда и из неосновательного обогащения. М. 1951г. էջ 20, Белякова А.М., Имущественная ответственность за причинение вреда. М. Юрид. Лит., 1979, էջ 7:

իրավախախտին պատժելն է¹: Կարևոր է նշել, որ պատժիչ կամ կանխարգելիչ վնասը՝ որպես վնասի հատուցման տեսակ, բխելով ընդհանուր իրավական համակարգից, բացակայում է եվրոպական միջարք առաջատար երկրների օրենսդրություններում, մասնավորապես՝ Ավստրիայում, Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Սկանդինավյան երկրներում և ընդունված չէ նաև Եվրոպական դատարանի նախադեպային պրակտիկայում: Բացի դրանից՝ այս ինստիտուտի կիրառումը չի կարող ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտման համար արդարացի հատուցման արդյունավետ կառուցակարգ հանդիսանալ, քանի որ այն դատական պրակտիկայում կիրառվում է, որպես կանոն, ծառայություններ մատուցող կամ ապրանքներ արտադրող մասնավոր ընկերությունների նկատմամբ (այլ ոչ թե պետության), իսկ որպես պատասխանատվության ենթարկելու չափանիշներ դիտարկվում են իրավունքի կոպիտ չարաշահումը, անբարեխղճությունը, խաբեությունը, բռնությունը, արարքի կամ իրավունքի խախտման հասարակական վտանգավորությունը և այլն: Ուստի կարող ենք եզրակացնել, որ պատժիչ կամ կանխարգելիչ վնասի ինստիտուտը չի կարող ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտման հետևանքով արդարացի հատուցում ապահովելու իրավական կառուցակարգ համարվել այն պարզ պատճառով, որ պետությունը քաղաքացիաիրավական պատասխանատվության այս տեսակի սուբյեկտ չի հանդիսանում:

Բացի դրանից՝ հարկ է նշել նաև, որ ՀՀ դատական օրենսգրքի նախագծի 12-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված միայն ոչ նյութական վնասի հատուցումը կոնվենցիոն իմաստով չի կարող դատարան դիմողի համար արդարացի հատուցում ապահովել: Մասնավորապես Եվրոպական դատարանը Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածի կիրառման կապակցությամբ ձևավորած նախադեպային պրակտիկայում «Վասսերմանն ընդդեմ Ռուսաստանի Դաշնության»² գործով նշել է, որ արդարացի հատուցումը ներառում է դիմողին պատ-

---

¹ Տե՛ս Գ. Բեքմեյզյան, ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրությամբ ոչ նյութական վնասի հատուցման մի շարք հարցերի շուրջ, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ Եր., ԵՊՀ, 2015, էջեր 190-204:

² <https://roseurosd.org/r/st-6/st-6a-7/vasserman-protiv-rossii-2>.

ճառված նյութական և ոչ նյութական վնասի, ինչպես նաև իրավունքի դատական պաշտպանության հետ կապված ծախսերի հատուցումը, այդ թվում՝ իրավունքի խախտման հետևանքով գույքի արժեքի ամբողջական կամ մասնակի կորուստը, իրական հնարավորության կորուստը, հարկադիր կարգով իրացված կամ օտարված գույքի շուկայական արժեքի և տրամադրված հատուցման բացասական տարբերությունը, անհրաժեշտության դեպքում՝ հաշվարկվող տոկոսագումարները, գործի տևական քննության արդյունքում դիմողի հուզմունքների և ապրումների, կրած տառապանքների, երկարատև անորոշ վիճակի, գործարար համբավին հասցված վնասի հետևանքները, փաստաբաններին վճարված, դատական թղթակցության և գործի վարման հետ կապված ողջամիտ ծախսերը: Ընդ որում, Եվրոպական դատարանի կողմից հատուցման վերաբերյալ որոշման կայացումն ուղղված է իրավունքի խախտման հետևանքների վերացմանը կամ կոմպենսացմանը, եթե իրավունքի խախտման հետևանքները չեն կարող պատասխանող պետության կողմից վերացվել այլ եղանակներով: Եվրոպական դատարանի կողմից իրավունքի խախտման փաստի արձանագրումը պատասխանող պետության համար խախտումը դադարեցնելու և խախտման բացասական հետևանքները փոխհատուցելու պարտավորություն են առաջացնում այնպիսի պայմաններով, որ հնարավորին չափով վերականգնվի մինչև իրավունքի խախտումը եղած դրությունը (*restitutio in integrum*), հատուցվեն իրավունքը խախտված անձի ծախսերը, որ նա կատարել է կամ պետք է կատարի խախտված իրավունքը վերականգնելու համար, նրա գույքի կորուստը կամ վնասվածքը (*damnum emergens*), չստացված եկամուտները, որոնք այդ անձը կստանար քաղաքացիական շրջանառության սովորական պայմաններում, եթե նրա իրավունքը չխախտվեր (*lucrum cessans*)¹: Հատուցման նպատակը դիմողի համար այնպիսի պայմանների ապահովումն է, որոնք ատկա կլինեին, եթե իրավունքի խախտման փաստը տեղի չունենար²: Դատարանի կողմից արդարացի հատուցում տրամադրելու

---

¹ Տե՛ս Եվրոպական դատարանի «Հունաստանի նախկին թագավորը և ուրիշներն ընդդեմ Հունաստանի» գործով թիվ 25701/94 վճիռ, կետ 72:

² Տե՛ս Եվրոպական դատարանի «Պրոդանն ընդդեմ Մոլդովայի» գործով թիվ 49806/99 վճիռ, կետ 70:

չափը որոշելու համար հիմք են հանդիսանում իրավունքի խախտման այն հետևանքները, որոնք պատասխանող պետությունն այլ եղանակներով վերացնել չի կարող¹:

Հարկ է նշել, որ Եվրոպական դատարանի կողմից իրավունքի խախտման փաստի արձանագրումն ինքնին պատասխանող պետության նկատմամբ *իրավական ներգործության* միջոց է դիտարկվում, և պրակտիկայում բազմաթիվ են դեպքերը, երբ ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտման հետևանքների վերացման այլ եղանակների առկայության պայմաններում դատարանը բավարարվել է միայն խախտման փաստը հաստատելով՝ առանց հատուցում տրամադրելու վերաբերյալ որոշում կայացնելու: Այսինքն՝ դատարանի կողմից դիմողին արդարացի հատուցում տրամադրելն առավելապես ուղղված է ոչ թե պատասխանող պետությանը պատժելուն, այլ դիմողի խախտված իրավունքի վերականգնմանը և խախտման հետևանքները վերացնելուն: Ընդ որում, ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտման պատասխանատվություն կրում է պետությունը, որից վերջինս կարող է ազատվել, եթե *անհասպաղ* ձեռնարկել է հետագա խախտումները բացառելուն ուղղված *արդյունավետ* միջոցներ, որոնք զնահատելու իրավասությունը վերապահված է Եվրոպական դատարանին²: Բացի դրանից՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 162.1 հոդվածի համաձայն՝ ոչ նյութական վնասը ենթակա է հատուցման, եթե դատական կարգով հաստատվել է, որ պետական մարմնի կամ պաշտոնատար անձի որոշման, գործողության կամ անգործության հետևանքով ֆիզիկական անձի նկատմամբ թույլ է տրվել «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ կամ 5-րդ հոդվածներով երաշխավորված իրավունքների խախտում (կոնվենցիոն իրավունքների խախտում): Ինչ-

---

¹ Տե՛ս Եվրոպական դատարանի «Սկոզզարին և Գիունտան ընդդեմ Իտալիայի» գործով թիվ 39221/98 և թիվ 41963/98 վճիռներ:

² Տե՛ս Եվրոպական դատարանի «Կուդլոն ընդդեմ Լեհաստանի» գործով 26 հոկտեմբերի 2000 թ. թիվ 30210/96 վճիռ: «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» 1950 թ. նոյեմբերի 4-ի կոնվենցիայի մեկնաբանություն: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը, գիտական խմբագիր՝ Գ. Հարությունյան, Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատ., 2005, էջեր 212-214:

պես տեսնում ենք, Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով նախատեսված արդար դատաքննության՝ ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի խախտման մասին այս տեքստում հիշատակում չկա: Հետևում է, որ ՀՀ դատական օրենսգրքի նախագծի 12-րդ հոդվածի 4-րդ մասով ոչ նյութական վնասի հատուցման իրավունքն ամրագրելիս հաշվի չեն առել գործի տևական քննության արդյունքում պաշտպանության ենթակա իրավունքի բացասական տրանսֆորմացիայի դեպքերը:

Բացի դրանից՝ ՀՀ դատական օրենսգրքի նախագծի 12-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված ոչ նյութական վնասի հատուցումը կոնվենցիոն իմաստով ոչ միայն չի կարող դատարան դիմողի համար արդարացի հատուցում ապահովել, այլև խնդրահարույց է իրավականության և դատական ատյանների գործառնության համակարգայնության, ներքին անկախության ապահովման տեսանկյունից: Մասնավորապես ըստ Նախագծի 12-րդ հոդվածի 4-րդ մասի՝ շահագրգիռ անձի կողմից արդար դատաքննության իրավունքի խախտման փաստը ճանաչելու և պատճառված ոչ նյութական վնասը հատուցելու պահանջ ներկայացնելու օրենսդրական հնարավորության ամրագրումը ենթադրում է, որ այդպիսի պահանջները ներկայացվելու են առաջին ատյանի դատարան, նման պայմաններում դատարանը պետք է գնահատի հնարավոր սեղմ ժամկետում գործի քննությունն ու լուծումն իրականացնելու նպատակով քաղաքացիական գործով վճիռ կամ որոշում կայացրած դատարանի կողմից կատարված գործողությունները և դրանց արդյունավետությունը, գործի քննության ընդհանուր տևողությունը՝ վերաքննիչ և վճռաբեկ ատյաններում դատական ակտի վերանայման ժամանակահատվածը ներառյալ: Եռաստիճան դատական համակարգի գործառնության պարագայում ստացվում է, որ առաջին ատյանի դատարանը արձանագրելու է առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության և մասնագիտացած դատարաններում, վերաքննիչ դատարաններում և վճռաբեկ դատարանում արդար դատաքննության իրավունքի խախտումները՝ որոշելով գործի քննության տևողության ողջամտությունը, հաշվի առնելով գործի կոնկրետ հանգամանքները՝ ներառյալ իրավական և փաստական բարդությունը, դատավարության մասնակիցների վարքագիծը, և դատավարության մասնակցի համար գործի տևական քննության հետևանքները, հնարավոր սեղմ ժամկետում

գործի քննությունն ու լուծումն իրականացնելու նպատակով դատարանի կողմից կատարված գործողությունները և դրանց արդյունավետությունը, գործի քննության ընդհանուր տևողությունը և Բարձրագույն դատական խորհրդի կողմից սահմանված գործի քննության միջին ուղենիշային տևողությունը:

Գտնում ենք, որ ՀՀ դատական օրենսգրքի նախագծի 12-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված իրավակարգավորումը ենթակա է վերանայման, նման պայմաններում անհրաժեշտ է ապահովել շահագրգիռ անձանց կողմից ողջամիտ ժամկետում գործի քննության և վերջնական դատական ակտի հարկադիր կատարման իրավունքների խախտման համար արդարացի հատուցումը, ինչպես նաև դատական աստիճանների գործառությանին համակարգայնությունն ու ներքին անկախությունը:

ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВА НА РАССМОТРЕНИЕ ДЕЛА В РАЗУМНЫЙ СРОК В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

Варе Оганесян

*Профессор кафедры гражданского процесса ЕГУ,
доктор юридических наук*

Являясь функциональным элементом права на справедливое разбирательство, право на рассмотрение дела в разумные сроки имеет цель защитить лицо от длительного неопределенного состояния и обеспечить исполнение правосудия без задержек, что может подвергнуть опасности эффективность и надежность рассмотрения дела. В рамках статьи автором проанализированы правовые механизмы защиты права на рассмотрение дела в разумный срок, при этом были выявлены имеющиеся недостатки и законодательные пробелы в отечественной правовой системе касательно предмета проблемы.

Подвергнув системному анализу нормы Гражданского процессуального кодекса РА и проекта судебного кодекса РА, сравнив их с Конституцией РА и Европейской конвенцией, а также с правовыми позициями, имевшими место в решениях Конституционного суда РА и прецедентной практике Европейского суда, было отмечено, что предусмотренное национальным законодательством РА правовое ре-

гулирование является не полным и проблематичным для осуществления эффективной защиты права на рассмотрение дела в разумный срок. При этом, автор удостоил особым вниманием механизмы защиты права на рассмотрение дела в разумный срок посредством обжалования судебного акта и привлечения к ответственности судью и пришел к выводу, что в контексте значения предмета проблемы они не могут быть эффективными.

Автор обнаружил, что компенсация нематериального ущерба, предусмотренная частью 4 статьи 12 проекта Судебного кодекса РА, в смысле конвенции не только не в состоянии обеспечить справедливую компенсацию для заявителя в суд, но и проблематична с точки зрения легальности и функциональной системности судебных инстанций и обеспечения внутренней независимости. Было предложено пересмотреть часть 4 статьи 12 проекта Судебного кодекса РА, при этом необходимо обеспечить справедливую компенсацию за нарушение заинтересованными лицами прав на рассмотрение дела в разумный срок и принудительное исполнение окончательного судебного акта, а также функциональную системность и внутреннюю независимость судебных инстанций.

ISSUES REGARDING THE PROTECTION OF THE RIGHT TO HEARINGS WITHIN REASONABLE TIME IN CIVIL PROCESS

Vahe Hovhannisyan

Professor of the YSU Chair of Civil Procedure,

Doctor of Legal Sciences

Being an element of the right to fair hearings, the right to hearings within reasonable time aims to safeguard the stakeholder from a long-lasting uncertainty and to provide the administration of justice without delays so as not to harm the efficiency and credibility of the hearing.

The Author has analysed legal mechanisms in relation to the protection of the right to hearings within reasonable time and, thus, he has demonstrated the relevant legal gaps and shortcomings that exist in the domestic legal system. Through a systematic analysis of the draft Civil

Process and Judicial Codes of the Republic of Armenia, as well as their comparison with the Constitution of the RA, the European Convention, the approaches laid down in the decisions of the Constitutional Court of the RA and the precedents of the ECHR, it has been established that the regulation which is set forth in the Armenian domestic law has gaps and it is problematic in terms of providing effective protection for the right to hearings within reasonable time. What is more, the Author has stressed the legal mechanisms in respect with the protection of the right to hearings within reasonable time through both appealing and imposing disciplinary punishment and, accordingly, he has concluded that they cannot be valuable for the issue in question from the perspectives of its efficiency.

The Author has come to an opinion that the non-material damage envisaged in the draft Judicial Code, Article 12 (4) would not only prevent an applicant from receiving a fair compensation from the perspectives of the Convention, but also this may be considered problematic from the viewpoint of the rule of law, system-based functional activity of the court instances, as well as the independence of the judges. It has been suggested to edit the draft Judicial Code, Article 12 (4) in a fashion as to make it possible a) for the stakeholder to be awarded a fair compensation with regard to violations of the right to hearings within reasonable time and inability of enforcement of final court ruling, and b) to provide system-based functional activity of the court instances and independence of the judges.

Բանալի բառեր - ողջամիտ ժամկետ, իրավունքի խախտում, պաշտպանություն, կարգապահական վարույթ, արդարացի հատուցում, բողոքարկում, ոչ նյութական վնաս

Ключевые слова: разумный срок, нарушение права, защита, дисциплинарное производство, справедливая компенсация, обжалование, нематериальный ущерб

Key words: reasonable time, violation of right, protection, disciplinary proceedings, fair compensation, appealing, non-material damage